

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 23 april 2014

Mål nr

T 5516-12

KLAGANDE

BP

Ombud: Jur.kand. CC och jur.kand. SS

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

Ombud: Hovrättsassessorn KAP

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-11-09 i mål T 10639-11

_____

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom förpliktar Högsta domstolen staten att till BP betala 100 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 18 augusti 2010 till dess betalning sker.

Högsta domstolen befriar BP från skyldigheten att ersätta staten för dess rättegångskostnader i tingsrätt och hovrätt samt förpliktar staten att ersätta BP för rättegångskostnad i tingsrätten med 28 750 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 24 november 2011 och i hovrätten med 11 233 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 9 november 2012.

Högsta domstolen förpliktar staten att ersätta BP för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 11 652 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

BP har yrkat att Högsta domstolen förpliktar staten att till honom betala 150 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 18 augusti 2010 till dess betalning sker. Han har vidare yrkat att Högsta domstolen befriar honom från skyldigheten att betala statens rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt tillerkänner honom full ersättning för sina rättegångskostnader där.

Staten har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. BP föddes år 1984 i USA inom äktenskapet mellan den svenske medborgaren RP och den brittiska medborgaren MR. I enlighet med då gällande medborgarskapslag förvärvade BP svenskt medborgarskap vid födseln på grund av RPs medborgarskap. År 1992 bosatte sig BP och hans mor i Sverige. I samband härmed folkbokfördes BP med uppgift om att han hade svenskt medborgarskap. År 2000 förklarade Solna tingsrätt att RP inte var far till BP.
2. Skattemyndigheten beslutade den 8 maj 2002 att från och med samma dag ändra den i folkbokföringsdatabasen registrerade uppgiften om BPs svenska medborgarskap och registrerade honom i stället som medborgare i Storbritannien. BP överklagade beslutet. Länsrätten avslog överklagandet år 2002 och kammarrätten avslog hans överklagande år 2004. I dom den 8 november 2006 upphävde Regeringsrätten kammarrättens och länsrättens domar samt skattemyndighetens beslut att i folkbokföringsdatabasen ändra uppgiften om BPs medborgarskap.
3. Regeringsrätten konstaterade i sin dom att BP hade fötts inom äktenskap där mannen var svensk medborgare. Enligt Regeringsrätten fick frågan om konsekvenserna i medborgarskapshänseende av att mannen sedermera förklarades inte vara far till barnet avgöras mot bakgrund av allmänna rättsprinciper och särskilt med beaktande av bestämmelserna i 2 kap. 7 § regeringsformen. Eftersom regeringsformens bestämmelser i princip utesluter att någon mot sin vilja fråntas sitt svenska medborgarskap, fanns det enligt Regeringsrätten exempelvis inte någon möjlighet att återkalla ett beslut om

medborgarskap som har meddelats på grundval av felaktiga uppgifter eller annars på felaktigt sätt. Det kunde då enligt domstolen inte komma ifråga att i vissa situationer bringa ett svenskt medborgarskap att upphöra genom att fingera att något medborgarskap aldrig hade kommit till stånd. Enligt Regeringsrätten innebar därför den dom varigenom RP förklarades inte vara far till BP inte att BP förlorade sitt svenska medborgarskap, varför åtgärden att ändra uppgiften om medborgarskap i registret var felaktig.

4. Skattemyndighetens beslut innebar att BP var ofrivilligt avregistrerad som svensk medborgare mellan den 8 maj 2002 och den 8 november 2006. BP har framhållit att han under den tiden betogs möjligheten att utöva sin rösträtt i ett riksdagsval och i en folkomröstning, att göra militärtjänst och att välja polis som yrke. Frågan i målet är om staten på grund av avregistreringen ådragit sig en skyldighet att utge ersättning för ideell skada till BP.

Skyddet av medborgarskapet i regeringsformen

5. I regeringsformen finns de grundläggande bestämmelserna om hur statsskicket är organiserat. Där regleras också enskildas fri- och rättigheter. Regleringen innebär att enskilda får ett skydd mot statsmakten i olika avseenden. Några av bestämmelserna om fri- och rättigheter skyddar den enskilde vid normgivningen. Andra regler skyddar den enskilde också mot rättstillämpningen i enskilda fall. Vissa av rättigheterna i kapitlet är absoluta och kan inte begränsas på annat sätt än genom en grundlagsändring. Andra kan inskränkas av riksdagen enligt särskilt uppställda villkor eller utan några restriktioner.

6. Enligt 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen får ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt i riket fråntas sitt medborgarskap. Rättigheten är absolut och kan alltså inte begränsas. Paragrafen fick sin nuvarande

lydelse den 1 januari 2011, men innehållet är i nu relevanta delar i saksamsamma som i tidigare lydelse.

7. Medborgarskapet kan sägas representera det formella medlemskapet i det svenska samhället. Det utgör själva grunden för folkstyrelsen. Enligt 1 kap. 1 § regeringsformen utgår sålunda all offentlig makt från folket. Folkstyrelsen bygger på en allmän och lika rösträtt. Medborgarskapet spelar här en avgörande roll, eftersom det utgör den grundläggande förutsättningen för den enskildes rätt att delta i val till riksdagen (jfr 3 kap. 4 §) och därmed för den enskildes möjlighet att påverka hur den offentliga makten ska utövas av de folkvalda. Medborgarskapet är också en förutsättning för sådana offentliga anställningar och uppdrag som utgör de mest påtagliga delarna av statens maktutövning, såsom polis- och domaryrkena. Det är alltså ytterst medborgarna som såväl beslutar som tillämpar samhällets grundläggande formella regler. Som även följer av folkrättsliga principer är medborgarskapet ett rättsligt förhållande mellan den enskilde och den svenska staten. Detta rättsliga förhållande innebär rättigheter och skyldigheter för båda.

8. En överträdelse i ett enskilt fall av förbudet i 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen betar den drabbade de rättigheter som följer av medborgarskapet. Den innebär att staten bryter mot den grundläggande skyldigheten i det rättsliga förhållande som medborgarskapet utgör. En sådan överträdelse har skadeverkningar som inte låter sig värderas efter en allmän måttstock. Även om bestämmelsen i första hand riktar sig till lagstiftaren och myndigheter, utgör en överträdelse av den ett sådant avsteg från statsskickets grunder att överträdelsen även bör kunna åberopas av den enskilde som grund för skadeståndsskyldighet för staten.

9. Utgångspunkten i svensk rätt anses vara att det krävs särskilt lagstöd för att en rätt till ersättning för ideell skada ska anses föreligga. Det saknas bestämmelser som ger den enskilde rätt till sådan ersättning vid överträdelse av 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen. En överträdelse av den bestämmelsen är emellertid av sådant slag att övervägande skäl talar för att ideellt skadestånd ska kunna dömas ut av domstol.

10. De normer för ersättningsbestämning som gäller enligt annan reglering, exempelvis för kränkingsersättning enligt 2 kap. 3 skadeståndslagen eller diskrimineringsersättning enligt diskrimineringslagen (2008:567), kan inte direkt överföras till ett fall som det aktuella. Inte heller de normer som har utvecklats för bestämning av den ersättning som ska utgå för ideell skada vid brott mot Europakonventionen tillhandahåller direkt vägledning för hur skadeverkningarna ska kunna uppskattas i ett penningbelopp.

11. En utgångspunkt för bestämningen av skadan vid överträdelse av 2 kap. 7 § regeringsformen bör, liksom vid ersättning för annan ideell skada, vara en på etiska och sociala värderingar baserad skönsmässig bedömning av den skada som typiskt sett kan anses ha uppkommit. Vid den bedömningen bör beaktas de syften som motiverar att ersättning ska utgå samt överträdelsens varaktighet.

Bedömningen i detta fall

12. BP var avregistrerad som svensk medborgare under fyra och ett halvt år. I realiteten var han under den tiden fråntagen sitt svenska medborgarskap. BP

är berättigad till ersättning för den ideella skada överträdelsen har inneburit.
Det rör sig om en överträdelse under lång tid av en grundläggande rättighet.
Skadeståndet ska bestämmas till 100 000 kr.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Kerstin
Calissendorff (skiljaktig), Johnny Herre (referent), Svante O. Johansson och
Dag Mattsson
Föredragande justitiesekreterare: Anna Aspling

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2014-03-12

Mål nr
T 5516-12

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Kerstin Calissendorff är skiljaktig och anför följande.

Jag instämmer med majoritetens domskäl t.o.m. den tredje meningen i p. 8.

Det finns synnerligen goda skäl för att tillerkänna en enskild ersättning för ideell skada vid statens överträdelse av förbudet i 2 kap. 7 § andra stycket regeringsformen. Det reser också principiella betänkligheter om staten inte blir ersättningsskyldig vid en klar överträdelse av en i regeringsformen skyddad rättighet som har ansetts så betydelsefull att den inte får inskränkas genom lag, men ersättning däremot kan utgå vid en överträdelse av en rättighet som kan vara av lägre dignitet, men som skyddas av Europakonventionen. Emellertid så saknas det lagstöd för att nu tillerkänna BP ersättning för överträdelsen. Det finns inte heller i svensk rätt någon allmän skadeståndsrättslig princip eller någon folkrättslig förpliktelse som utgör stöd för ett utvidgat rättighetsansvar. Det bör enligt min mening ankomma på lagstiftaren att vidta erforderliga åtgärder för att överbrygga den svårförklarliga diskrepans som nu föreligger, och i det sammanhanget ta ställning till de frågor av principiell natur som uppkommer. Talan ska därför, enligt min mening, nu ogillas.

I övriga frågor är jag ense med majoriteten.